

Nærings- og fiskeridepartementet
postmottak@nfd.dep.no.

Vår dato:

11.02.2022

Høringsvar NHO Reiseliv – utarbeidelse av regjeringens pakker med smitteverntiltak

NHO Reiseliv er den største arbeidsgiver- og næringsorganisasjonen for reiselivet i Norge med over 3 500 medlemsbedrifter. Vi er tilknyttet Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO). Vi arbeider for å sikre våre medlemmer arbeidsvilkår og utviklingsmuligheter som styrker reiselivsnæringen. Medlemsbedriftene er representert innen overnatting/servering, camping, transport, opplevelser, formidling og landsdels- og destinasjonsselskap. Vi takker for muligheten til å komme med innspill.

Våre viktigste innspill kan oppsummeres som følger:

- Det er for lave terskelverdier for innføring av tiltak. Vår oppfatning er at samtlige tiltak må løftes minst et hakk opp; det som er på lavt må til moderat osv. Tiltakene som beskrives på lavt nivå oppleves allerede som svært krevende for bransjen. Vi understreker at tiltaksnivåene på lavt og moderat nivå er svært inngripende og innebærer redusert drift med store kostnader og konsekvenser for næringen.
- Skjenkestopp kan ikke lenger brukes som virkemiddel i Norge. I stedet bør man vurdere redusert skjenketid.
- Det er også viktig at tiltakene har en intern logisk sammenheng, for eksempel at man kan samles like mange på en restaurant uten avstandskrav som man til enhver tid kan i sitt eget hjem.
- Inngripende tiltak må utløse en umiddelbar reduksjon i antall lønnsplikt dager ved permittering, ned til to dager. Videre må forutsigbare kompensasjonspakker som samsvarer med tiltaksnivå være klare og kunne aktiveres raskt. Det må gis kompensasjon basert på omsetningstap i tiltaksperioden, uavhengig av om bedriften har overskudd eller er i konsern.
- NHO Reiseliv forutsetter at det gjennomføres en ny høringsrunde med lengre frist og også mer omfattende detaljnivå for beredskapsplaner som skal som skal brukes ved fremtidige pandemier og lignende kriser.
- Perioder med økt smitte av ulike virus, økt sykefravær og press på helsevesenet er noe vi må leve med, og kan ikke begrunne stadige og inngripende tiltak i folks liv og frihet. Myndighetene må ikke nøle med å omdefinere Covid-19 til ikke-allmennfarlig smittsom sykdom når det foreligger faglige råd om dette.

Det er liten uenighet om at reiselivet og de tilhørende bransjer, som alle lever av at folk møtes, opplever, spiser og drikker samtidig som de gjerne krysser både interne og internasjonale grenser, har vært den bransjen som har vært hardest rammet av tiltakene som har blitt satt i verk for å hindre smittespredning i befolkningen. Meteren, hjemmekontor, antallsbegrensninger, innskrenkinger i skjenketid og skjenkestopp samt

innreisebegrensinger har alle rammet svært hardt. Noe av det som har vært ekstra utfordrende er de stadige endringene i tiltak.

NHO Reiseliv har savnet å bli tatt med på høring om smittevernstiltak eller andre relevante ordninger, selv med kort høringsfrist. Om dette var blitt gjort, ville man kunne unngått en del logiske brister og samtidig også bidratt til å øke forståelsen for bransjens behov og at disse kunne dekkes uten å gå på bekostning av smittevern. NHO Reiseliv er derfor glade for tiltaksplanene til regjeringen blir presentert for oss, og vi har lenge etterlyst planer som vil øke forutsigbarheten for næringslivet under pandemiens både innledende faser, i mellomfaser og i avslutningsfasen.

Samtidig skriver regjeringen at den «legger til grunn at pakkene skal være et overordnet rammeverk som skal ligge klare ved mulige smitteutbrudd og nye virusvarianter.» NHO Reiseliv forutsetter at det gjennomføres en ny høringsrunde med lengre frist, og også mer omfattende detaljnivå, for planer som skal brukes ved fremtidige pandemier/ kriser. En ukes høringsfrist for å forberede beredskapsplanene for landet er ikke akseptabelt.

Begrunnelsen for ulike smitteverntiltak må også komme tydeligere frem. Lenge har kapasiteten i helsevesenet vært pekt på som årsaken til tiltak. Dette har nå skiftet til å bli mer flytende, og sykefravær i samfunnet er blant forholdene som har blitt pekt på. NHO Reiseliv forventer at det kommer en klargjøring her, og vi er samtidig klare i vårt krav om at innskrenkinger overfor reiselivet med vage henvisninger til sykefravær i andre sektorer eller smitteoppblomstring i områder som kan reguleres på annet vis, ikke vil aksepteres.

Mangelen på forutsigbarhet knyttet til muligheten for å selge de produktene man lever av, sammen med usikkerheten som stadig har vært knyttet til om bedriften i nedstengningsperioden får økonomisk bistand, har vært kanskje det mest krevende for bedriftene. NHO Reiseliv anerkjenner at det ikke er mulig å fjerne all uforutsigbarhet. Vi anerkjenner også muligheten for at nye mutasjoner og virus kan gi grunnlag for innstramminger og redusert kontakthypighet i befolkningen.

Samtidig har vi nå snart to år bak oss med tiltak og en rekke erfaringer knyttet til både tiltakenes effekt på smittespredning, hvilke tiltak som lar seg gjennomføre, og hvilke tiltak som respekteres av gjester/ kunder/ deltakere. Vi har også sett hvilke konsekvenser tiltakene har for folkehelsen, arbeidsmarkedet og næringslivet. Dette gjør at lite gjennomtenkte tiltakspakker, med svak medisinskfaglig begrunnelse, ikke lenger kan forventes bli akseptert. I Norge har vi høy tillitt til myndighetene og vi har generelt vært flinke til å innordne oss intensjonen i smitteverntiltakene. Norge er en kunnskapsnasjon, og tiltak som det er vanskelig å se effekten av og logikken bak, vil i mindre grad bli respektert. Det er også en økende risiko for tiltakstretthet ved stadige gjeninnføringer av tiltak av ulik styrkegrad. Dette vil bidra til å redusere etterlevelsen.

Helsemyndighetene skiller selv mellom tiltak som nedfelles i lov/ forskrift, og tiltak som innføres i form av anbefalinger. Forskriftsfestede tiltak anses for å være mer inngripende. Det er derfor viktig at man tar i bruk et slikt virkemiddel bare når det anses nødvendig, og når man mener at man ved anbefaling ikke vil oppnå samme effekt. Reiselivsbransjens samlede og klare erfaring fra to år med pandemi, er at tiltak har effekt selv om de ikke fastsettes i forskrift. Det kontaktreduserende tiltaket som har størst effekt, er myndighetenes signaler på pressekonferanser, i media og andre informasjonskanaler. Publikum tar ansvar og avbestiller/ uteblir når myndighetenes signaler er at dette er nødvendig.

Vi forutsetter at de ulike tiltaksnivåene i planen kun iverksettes der det er høyst nødvendig. Og at vurderingene er transparente og lett tilgjengelige. Et viktig prinsipp må være at vi alltid skal ligge på lavest mulig tiltaksnivå.

Vi minner om følgende formulering i smittevernloven § 1.5 «Smitteverntiltak etter loven skal være basert på en klar medisinskfaglig begrunnelse, være nødvendig av hensyn til smittevernet og fremstå tjenlig etter en helhetsvurdering. Ved iverksettelse av smitteverntiltak skal det legges vekt på frivillig medvirkning fra den eller de tiltaket gjelder.» Og videre i § 4.1 «Den som har satt i verk tiltaket, skal straks oppheve vedtaket eller begrense omfanget av det når det ikke lenger er nødvendig. I hastesaker kan kommunelegen utøve den myndighet kommunestyret har etter denne paragrafen.»

I de siste månedene har det vært stadig vanskeligere å se at vilkårene i loven er oppfylt. NHO Reiseliv forventer en sterkere vektlegging av lovgrunnlaget i den kommende perioden. Det er også grunn til å nevne at sterke innskrenkninger i retten til å drive egen næring omfattes av bestemmelsen om vern av eiendom i EMKs tilleggsprotokoll nr. 2 art. 1. Dette er lagt til grunn i praksis fra EMD. Det tilsier at det ved innføringen av tiltak som virker sterkt begrensende på næring også må foretas en forholdsmessighetsvurdering i tråd med EMK.

Dersom faglige råd tilsier det, må Covid-19 ikke lenger defineres som allmennfarlig smittsom sykdom. Det er gode indikasjoner på at Covid-19 om kort tid ikke lenger bør defineres som allmennfarlig smittsom sykdom og dermed også fjerne adgangen til å bruke fullmaktene i smittevernloven. Her må regjeringen ikke nøle med å gjøre denne omdefineringen. Norge skal være et fritt samfunn med forsamlingsfrihet og forutsigbarhet. At det vil være perioder med økt smitte av ulike virus, økt sykefravær i arbeidslivet og press på helsevesenet er noe vi må leve med, og kan ikke brukes til å forsvare stadige inngripende tiltak i folks liv og frihet.

Hvordan treffer utkastet bransjen?

Kontaktreduserende tiltak vil alltid treffe vår bransje og reduserer dramatisk muligheten for drift og inntjening. Både uteliv og servering, overnatting, konferanse, kultur, opplevelse og andre deler av reiselivet lever av å samle mennesker og tilby opplevelser av faglig, sosial eller kulturell art.

Holder folk seg hjemme, så vil ikke bedrifter i denne bransjen tjene penger. Noen må stenge som følge av redusert gjestegrunnlag, eller direkte påbud i forskrift, andre holder åpent, men har redusert bemanning og redusert omsetning. Utgiftene er normalt der likevel. På kort sikt får man ikke redusert utgiftene. Utgifter til lønnsplikt ved permittering, varer som allerede er bestilt, husleie, strøm, medlemskaper osv løper i en startfase uavhengig av om bedriften har inntekter. Først etter noe tid, når lønnspliktperioden går ut, og man unngår å bestille varer osv, reduseres kostnadsnivået noe. Det innebærer at det for hver nedstengning/ innstramming oppstår en mismatch mellom inntekter og utgifter som ikke tas igjen. Kompensasjonsordningene har ikke klart å dekke opp denne mismatchen i tilstrekkelig grad.

Tilbakemelding på tiltak

Vi vil først nevne noen overordnede prinsipper som bør ligge til grunn i en slik tiltaksplan, og deretter gjennomgå noen konkrete innspill til omformuleringer og endringer av tiltak.

Overordnede prinsipper:

- Generelt er det vår oppfatning at samtlige tiltak må løftes et hakk opp. Det som er på lavt nivå må løftes til moderat osv. Hva som er tiltakene på det som beskrives på lavt nivå oppleves som alt annet enn lavt nivå for vår bransje. Allerede på lavt og moderat nivå, er tiltaksnivåene svært inngripende og vil ha store konsekvenser for næringen. Hva meteren er og hvordan den reguleres er og svært viktig. En generell anbefaling er at samtidig som man åpner for å fravike dette kravet ved faste tilviste plasser eller hos personer i samme følge oppleves mindre inngripende og har mindre konsekvenser. Krav om en meter avstand på lavt nivå er svært inngripende, og bør endres til en generell anbefaling om økt beredskap og milde anbefalinger på dette nivået.
- Tiltaksnivåene må henge sammen. De ulike tiltakene på samme nivå må være veid mot hverandre og henge innbyrdes sammen. For eksempel er det vanskelig å akseptere strenge smittevernkrav på serveringssted, med en meter avstand mellom personer som kjenner hverandre, bordservering og sitteplasser, samtidig som man kan ha inntil 20 personer hjemme på fest. Videre er det på moderat nivå lagt opp til at voksne personer kan drive med kontaktsport, samtidig som kulturbransjen må sørge for at det er en meter avstand mellom publikum. Her gjøres det en prioritering av aktiviteter som bærer større preg av moral enn smittevern. Det er også lagt opp til at det ikke skal være antallsbegrensning på mosjonsløp på lavt og moderat nivå, samtidig som andre utendørsarrangementer og aktiviteter pålegges antallsbegrensning, og utendørs fornøylesparker til og med kan pålegges å stenge på moderat nivå.
- Det er en tendens til å se på reiselivsbedrifter som noe som først og fremst dreier seg om fritidsaktiviteter for voksne og til dels barn. Det må være større fokus på dette dreier seg om arbeidsplasser. Reiselivsnæringen er en av de største sysselsetterne på landsbasis.

Lokale tiltak fremfor nasjonale tiltak

Det har tidligere vært et prinsipp om mest mulig lokalt selvstyre, når smittesituasjonen tilsier det. Erfaringen viser at situasjonen kan være svært forskjellig i ulike deler av landet. Det å iverksette strenge nasjonale tiltak når deler av landet har lav smitte og god kapasitet i helsevesenet, gir en unødvendig belastning på næringslivet og arbeidsplasser i mange deler av landet. Det bør være opp til lokale smittevernmyndigheter å iverksette tiltak som har betydning for arbeidsplasser lokalt.

Det bør og åpnes for en mulighet for lokal dispensasjon også i mer liberal retning enn det som bestemmes sentralt. Om kommunelegen ser at virksomheter eller arrangementer som i nasjonal forskrift er pålagt stengt eller kun kan ha svært begrenset aktivitet, likevel kan drive smittevernfaglig forsvarlig og den lokale smittesituasjonen tilsier det, bør kommunelegen gis anledning til å gi en slik dispensasjon.

Vi tillater oss å foreslå en ordlyd som ivaretar dette:

Kommuneoverlegen kan, dersom det etter en lokal smittevernmessig vurdering finnes fullt ut forsvarlig, dispensere fra denne forskrift. En gitt dispensasjon kan når som helst trekkes tilbake.

Bordservering og sitteplasser

Selv om departementet ikke har skrevet noe om sitteplasser, så antar vi at det ligger i premisset om bordservering.

Bordservering er et kostnadskrevende tiltak fordi det krever økt bemanning også på tidspunkter hvor inntjeningen er lav. Tiltakspakken må gi mulighet for større grad av differensiering. Vi foreslår at kravet om bordservering bare gjelder i tidsrom hvor antall gjester og gjestegrunnlaget generelt tilsier at det kan oppstå sammenstimling og trengsel.

Videre foreslår vi at det gis unntak for kravet om bordservering for virksomheter som benytter elektroniske bestillingssystemer, for eksempel apper, hvor gjester bestiller og betaler varen mens de sitter ved bordet, slik at de kun skal hente varen i baren. Det løser mesteparten av kørproblemet, som er målsettingen med et tiltak som bordservering.

Bordservering må fortsatt være begrenset til å gjelde bare alkohol.

Behov for å endre ordbruk

På moderat og høyt tiltaksnivå brukes begrepet «skjenkestopp etter et gitt tidspunkt» eller «tidligere skjenkestopp». Vi mener at begrepet må endres. Vi foreslår begrepet «reduisert skjenketid». Da presiseres handlingsrommet til å gjelde klokkeslett og ikke ukritisk bruk av skjenkestopp. Samtidig er begrepet lettere å forstå og akseptere.

Skjenkestopp

Tiden for skjenkestopp som virkemiddel er forbi. Det har ikke kommet frem gode begrunnelser for at skjenkestopp bør benyttes fremfor redusert skjenketid. Full skjenkestopp rammer også bedrifter som ellers ville kunne holdt åpent med smitteverntiltak, sitteplasser, matservering osv. Det er et unødvendig næringsforbud som har mer karakter av moral enn smittevern. Under siste skjenkestopp i desember 2021 vurderte FHI at redusert skjenketid til kl 22, ville ha den samme smittevernmessige effekten som en full skjenkestopp. Sett på bakgrunn av prinsippet om lavest mulig tiltaksnivå, og at flest mulig bedrifter skal klare seg gjennom pandemihåndteringen, så kan ikke skjenkestopp brukes som virkemiddel før man ser at det virkelig er nødvendig med full nedstengning i samfunnet.

Hvis målsettingen er å hindre at meteren blir for kort, at det ikke mingles og danses, så får man heller si det. Folk tar ansvar selv. Skjenkestopp har og en dramatisk effekt for de ansatte, som da i mye større grad risikerer å bli permittert eller miste jobben.

Innslippsstopp

Vi fraråder på det sterkeste å innføre en nasjonal regel om innslippsstopp, da dette ikke er treffsikkert for et land med så mange ulike regioner, smittesituasjon og kundegrupper som Norge. Tiltaket kan også skape kø og kaotiske tilstander i områder med storby-preg. Derimot kan man, i stedet for å redusere skjenketiden, åpne opp for at det i kommuner kan være mer hensiktsmessig å beholde skjenketid, men innføre innslippsstopp på et bestemt tidspunkt. Dette bør være et tiltak som kan vurderes lokalt for å unngå redusert eller ytterligere redusert skjenketid på tiltaksnivå høyt.

Fjerne kravet om en meter avstand mellom personer i samme følge

Slik covid-19 forskriften er utformet i dag, og slik det legges opp til i tiltakspakken, så skal serveringssteder og arrangører legge til rette for en meter avstand mellom personer som ikke tilhører samme husstand eller er tilsvarende nære. Dette innebærer blant annet at det må legges til rette for at venner, nære kollegaer, utvidet familie o.l. kan holde avstand rundt et bord. Erfaringen fra 2 år med pandemi er at personer som kommer til et serveringssted sammen, uansett setter seg tettere. Det er utfordrende for virksomhetene å få personer som kjenner hverandre godt, og som ellers omgås hyppig, til å holde avstand. Avstand rundt et bord med familie eller venner etterlevs i liten grad. Det er på tide å permanent avskaffe krav om en meters avstand for personer som ankommer i det samme følget, først og fremst på lavt og moderat nivå, men det må vurderes også på høyt og svært høyt nivå.

NHO Reiseliv er opptatt av at tiltaksnivåene skal henge sammen, og at tiltakene føles logiske. Et eksempel er at antall personer som det er lov/ anbefalt å ha på besøk i hjemmet, bør kunne tilsvare antall personer som får lov til å sitte med normal avstand rundt et bord på restaurant.

Med krav om god avstand mellom bordene, så vil dette både gi en smittevern­faglig forsvarlig drift, det vil gi et regelverk som folk forstår, samtidig som det øker kapasiteten til serveringsstedene noe ved at de kan benytte noen flere stoler i lokalet.

Det minnes i denne sammenhengen om at en profesjonell virksomhet, med god erfaring i å følge de til enhver tid gjeldende smittevernreglene og rådene, er tryggere enn en større ansamling personer i hjemmet. Det er normalt høyere under taket, bedre ventilasjon, bedre luftsirkulasjon, og mer regelmessig og profesjonelt renhold på serveringssteder, enn det er i folk sine hjem.

Antall deltakere på arrangement

Offentlige arrangementer med sitteplasser (ikke bare «faste tilviste») trenger ikke antallsbegrensning på moderat nivå. Begrensningen ligger i lokalets størrelse i kombinasjon med avstand eller utnyttelsesgrad. Store lokaler har en helt annen luftsirkulasjon enn små lokaler, og vil kunne ta imot flere deltakere/ publikummere uten at risikoen for smitte øker.

På høyt nivå er det foreslått helt ned til 25 % utnyttelsesgrad, dette mener vi er for restriktivt. På arrangementer med faste, tilviste plasser må minst 50 % av plassene kunne benyttes, eventuelt så mange personer som man får plass til med tilstrekkelig avstand.

Utendørs arrangementer må ikke ha antallsbegrensning på noen nivåer.

På store arrangementer, både innenfor kultur og kurs/ konferanse foreslår vi som et alternativ at det blir opp til arrangørene å begrense antall gjester og iverksette smitteverntiltak i tråd med en risikovurdering av det aktuelle arrangementet. Tabellen tar i liten grad innover seg at det er stor forskjell på type arrangement, segment av gjester, lokalets utforming, alkohol/ ikke alkohol osv. Bedriftene er allerede i dag pålagt å risikovurdere driften sin, herunder større arrangementer. Dette følger at det ordinære HMS regelverket. De har også dannet seg et solid erfaringsgrunnlag mht hvilke arrangementer og gjestesegmenter som krever ekstra påpasselighet.

Større grad av differensiering mellom ute og inne

Antallsbegrensning utendørs bør fjernes på alle nivå. Dette gjelder arrangement ute, uteservering eller fornøylesparker og liknende som foregår utendørs. Dette vil være i tråd også med WHO's syn om at det er mindre risiko for smitte utendørs.

Uteserveringsareal og tidspunktene disse kan benyttes bør utvides for å øke arealet gjestene har til disponering. Dette så vi at Bergen kommune hadde god erfaring med våren 2021.

Det må være unntak for meteren på uteservering.

Fornøylesparker/ lekeland osv.

«Regjeringen kan ved behov for strengere tiltak vurdere å holde fornøylesparker, lekeland, spillehaller og lignende stengt.» – bør flyttes et nivå til høyt nivå, og utendørs bør ikke stenges uansett. Det gir lite mening å stenge utendørs klatreparker, fornøylesparker o.l, samtidig som for eksempel alpinanlegg kan ha normalt drift.

Vi minner også om at denne bransjen nå har svært gode erfaringer og rutiner etter to år med smittevernrutiner, og raskt kan iverksette planer om nødvendig. Å stenge disse oppleves lite treffsikkert og unødvendig.

Koronasertifikat/ differensierte smitteverntiltak utfra vaksinestatus

På alle nivå må det være et alternativ med bruk av koronapass. To begrunnelser: når uvaksinerte smitter mer enn vaksinerte, og når uvaksinerte fyller opp intensivkapasiteten mer enn vaksinerte.

Det vises her til tidligere oversendelser fra NHO og NHO Reiseliv, samt til NHOs høringsvar på denne tiltakspakken.

Kompenserende tiltak

Inngripende tiltak må utløse en umiddelbar reduksjon i antall lønnsplikt dager ved permittering, ned til to dager. Videre må forutsigbare kompensasjonspakker som samsvarer med tiltaksnivå være klare og kunne aktiveres raskt.

Lønnsplikt dager ved permittering

Strengt tiltak må følges av en automatisk reduksjon i antall lønnsplikt dager ved permittering, ned til to dager, og dette må skje på dagen. Det innebærer at lovhjemmelen må endres på forhånd, slik at virkemiddelet er klart til bruk med en gang. Personalkostnader er blant de aller største kostnadene bedrifter i denne bransjen har. Strengt tiltak og nedstengning har medført at flere bedrifter har måttet permittere i flere runder i de siste to årene. Ikke bare er dette en enorm belastning for de ansatte, det er også en helt uoverkommelig kostnad knyttet til lønnsplikt dagene ved hver permitteringsrunde. Redusert antall dager med lønnsplikt vil være avgjørende for å overleve samtidig som det iverksettes strenge tiltak.

Kompensasjonsordning

Den nasjonale kompensasjonsordning og de erfaringer som er gjort blant våre medlemmer der tilsier at man i realiteten har fått ca. 15 - 30 % dekning av faste kostnader og ikke nærmere 85 % som har vært angitt. Det nye forbudet mot overskudd gjør denne ordningen også svært uforutsigbar og med en svært dårlig incentivinnretning. Her henviser vi til vårt høringssvar "NHO Reiseliv - forslag til endringer i tilskuddsordning for foretak med stort omsetningsfall" oversendt NFD 4.1.2022. Stenger staten ned må staten avhjelpe bedriftene den stenger og tar fra næringsgrunlaget, med kostnadene i nedstengingsperioden. Kravet om tilbakebetaling ved overskudd i regnskapsåret er svært urimelig og gir skjeve utslag. Vi kan ikke ha en slik innretning at bedriftene løper en risiko ved å sikte mot overskudd. Enhver næringsdrivende skal søke å drive virksomheten med overskudd.

Konsernreglene som setter et tak på hvor mye et konsern kan få, har skadet de største sysselsetterne innen reiseliv i Norge og er også konkurransevridende. To hotell som ligger i samme gate får her ulik støtte, kun basert på organisasjonsform.

Ordninger som hensyntar reiselivets sesongsvingninger, er også vesentlig. Det samme gjelder det urimelige skillet mellom finansieringsform. Bedrifter som leaser driftsmidler får dekket kostnadene til dette, mens de som eier selv og betaler avdrag på disse, får ikke dekket kostnader. Dette må endres.

Skatter og avgifter

Utsatte skatter og avgifter må gis utsatt innbetaling med redusert rentesats til pandemiltakene er over og bedriftene kan tjene penger igjen. Virksomhetene får ikke fylt opp likviditet før de er tilbake til normaldrift.

Lønnsstøtte

Lønnsstøtteordningens krav om at ingen av de ansatte kan permitteres gjør denne svært lite anvendelig for mange. Utbetalingene ser også ut til å komme svært sent etter selve støtteperioden, som er uheldig.

Kommunal kompensasjonsordning

Den kommunale kompensasjonsordningen har hjulpet mange som av ulike grunner falt utenfor den sentrale ordningen, og bør alltid brukes ved innføring av tiltak.

Med vennlig hilsen

Kristin Krohn Devold
Administrerende direktør

Ole Michael Bjørndal
Fagdirektør næringspolitikk

NHO Reiseliv

NHO Reiseliv

Heike Kristine Bentsen (sign.)
Advokat
NHO Reiseliv